

ЦЪРКВАТА "СВЕТА ВЕЛИКОМЪЧЕНИЦА ИРИНА" В СЕЛО ХОТНИЦА, ВЕЛИКОТЪРНОВСКО

Вълка Илчева

В настоящото съобщение са представени нови данни за историята на храма "Св. Великомъченица Ирина" в с. Хотница, Великотърновско. Те са извлечени от епиграфски паметници, зографията на църквата и документални източници.

Църквата "Св. Великомъченица Ирина" е построена през 1836 г. За това узнаваме от надпис, издълбан върху голям жертвен камък, поставен в църковния двор и пригоден за извършване на църковни служби. Той има размери: дължина 2,32 м и ширина 1,72 м, от всички страни обграден с издълбани улеи с ширина 0,08 м. В единия край камъкът се стеснява, улеите се приближават и образуват място за изтичане на кръвта на жертвеното животно (**Обр. 1**). Надписът съобщава, че преди построяването на храма, в двора на църквата е имало метох на Рилския манастир. Сградата на метоха и до ден днешен е запазена западно от църквата (**Обр. 2**). Надписът е изсечен от известния на времето таксидиот на Рилския манастир Гаврил Рилец. Дело на същия автор е икона с надпис и означение на годината 1836.

Обр. 1. Жертвеният камък с надпис.

Обр. 2. Сградата на метоха на Рилския манастир.

Обр. 3. Сградата на църквата "Св. Великомъченица Ирина" и жертвеният камък.

Обр. 4. Входът и западната фасада на църквата с открития притвор. Виждат се част от стенописите над входа от ранния живописен слой.

Обр. 5. Запазените стенописи над входа.

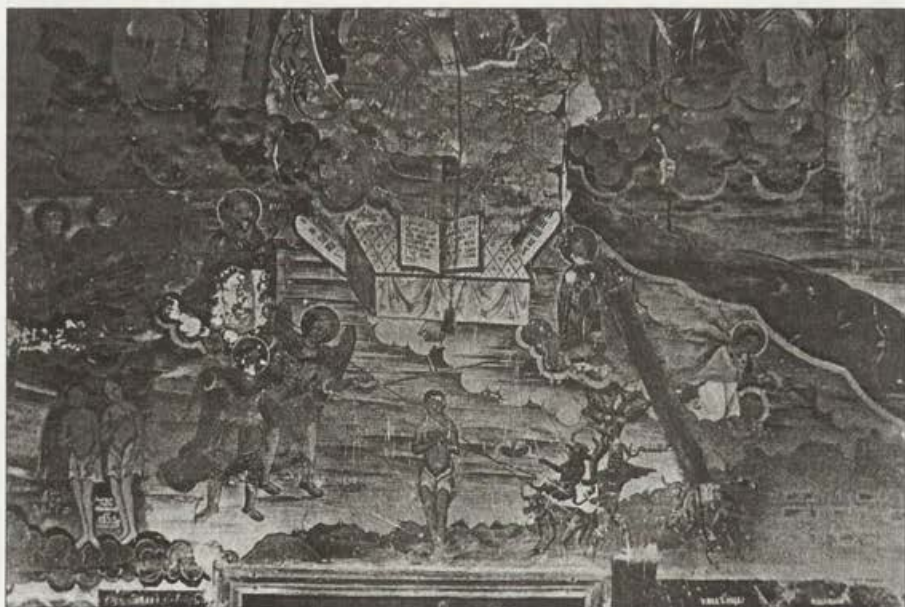
Църквата "Св. Великомъченица Ирина" в село Хотница представлява еднокорабна постройка с таблен иконостас, владишки трон и проскенетарий (**Обр. 3**). Размерите ѝ са: дължина 21,7 м. и ширина 8 метра. От запад има отворен притвор с размери 8 x10 м, който е вкопан спрямо околния терен на дълбочина 1,10 м от повърхността. В същинската църква се влиза чрез две стъпала. Тя също е вкопана в земята на дълбочина 1,70 м. Вътрешността ѝ не е изписана. Стените са измазани в бяло, таванът е плосък, дървен. Входът е от запад (**Обр. 4**). Над него, в отворения притвор, има запазена стенопис, която според специалистите датира от 1837 година. Тя има следната композиция (**Обр. 5**): в центъра е изобразен кръст с надпис в два реда ICXC HIKA . Под него е зографисан образът на Христос и Светите Четиридесет мъченици. В ляво от надписа е изписано слънце, а в дясно от него – луна. В ляво от централната сцена е изобразена Света Великомъченица Ирина (**Обр. 6**), до нея – пророк Илия. В дясно, под луната, отново е изписан кръст със същия надпис ICXC HIKA . Под него е образът на Св. Иван Рилски, а до него е представена сцената Свети Димитър убива с меч си цар Калоян. Впоследствие над тази живопис е изписан втори живописен пласт. Върху него са изобразени сцени от Страшния съд (**Обр. 7**). Поради това, че тя е била много повредена и част от нея разрушена, тази стенопис е свалена и върху нея е извършена реставрация и консервация. В момента се съхранява в Регионалния исторически музей във Велико Търново.

Обр. 6. Света Великомъченица Ирина.

В специален надпис на картината на Страшния съд се споменават имената на четирима свещеници, които са обслужвали селото, както и тези на църковните настоятели. Надписът е бил добре запазен на 21. 05. 1961 година, когато е написана кратката история на църквата от председателя на църковното настоятелство свещеник Иван Ангелов. Същият споменава, че цифрите на годината на изографисването са изтрети отдавна, а надписът с имената е запазен. Той отбелязва, че мазилката, върху която е направена зографията на много места е пропукана, отлепена и е на разрушаване.

В двора, южно от църквата е изградена свободно стояща квадратна кула камбанария. Съгласно запазената документация към църквата, нейното построяване трябва да се отнесе след 1907 година. Неотдавна камбанарията е била реставрирана (Обр. 8).

Обр. 7. Фрагмент от страшния съд от късния живописен слой.

Многото и разнообразни религиозни нужди са налагали обслужването на населението на село Хотница да става от няколко души свещеници. От Освобождението през 1878 година до 1890 година при църквата са служили трима свещеника. Селото е било разделено на три енории. От данните се вижда, че църквата винаги е била в диоцеза на Великотърновската духовна околия.

В Териториална дирекция "Държавен архив" – Велико Търново се съхранява изключително прецизна документация, водена от църковното настоятелство:

1. Книга с протоколи и актове на църковното настоятелство за избор на църковни

настоятели, клисари и певци и актове на Митрополията по утвърждаването им. Започната е на 17. 01. 1899 година, завършена на 8. 03. 1943 година. Съдържа 39 листа (ТД "ДА" – Велико Търново, ф. 577 К, оп 1, а. е. 1.).

2. Книга с протоколи и постановления по ремонта и реставрацията на църковното имущество и контракти между настоятелството и майстори зидари. Обхваща периода от 22.10.1896 година до 28.08.1933 година. Съдържа 11 листа (ТД "ДА" – Велико Търново, ф. 577 К, оп 1, а. е. 1.). Тук можем да прочетем, че през 1896 година е взето решение за отпускане на 600 лева за поправка на стаята на църковната баба (ТД "ДА" – Велико Търново, ф. 577 К, оп 1, а. е. 1., л. 1). През 1904 година настоятелството гласува 800 лева за поправка на църковара и оградата на църковния двор (ТД "ДА" – Велико Търново, ф. 577 К, оп 1, а. е. 1, л. 2). През 1906 година са гласувани 300 лева за построяване-

Обр. 8. Квадратна кула камбанария към църквата.

то на привременна нова клепалня (ТД "ДА" – Велико Търново, ф. 577 К, оп 1, а.е. 1, л.3), а през 1907 година се иска разрешение за построяването на камбанария за 1000 лева (ТД "ДА" – Велико Търново, ф. 577 К, оп 1, а.е. 1, л. 4).

3. Протоколна книга на църковното настоятелство. Започната на 08. 04. 1907 година и завършена на 11. 05. 1924 година. Съдържа 43 листа (ТД "ДА" – Велико Търново, ф. 577 К, оп 1, а.е. 16). С протокол от 07. 10. 1907 година църковното настоятелство иска разрешение за направа на камбанария по домашен начин за 1000 лева (ТД "ДА" – Велико Търново, ф. 577 К, оп 1, а.е. 16, л.7). С протокол от 21. 11. 1922 година се разрешава бившият кмет, покойният Петко Иванов Баталов, да бъде погребан в църковния двор, като наследниците му внесат такса от 5000 лева. Заслугата му за това е, че когато турците от село Калиманица са продавали недвижими имоти, той е купувал с църковни пари гори и ниви около 100 дка за църквата (ТД "ДА" – Велико Търново, ф. 577 К, оп 1, а.е. 16, л. 38). Към нея има маточник за лозя, който се отдава под наем.

4. Протоколна книга от 22. 06. 1924 година до 10. 16. 1934 година. Съдържа 46 листа (ТД "ДА" – Велико Търново, ф. 577 К, оп 1, а.е. 17). Приходните книги са водени редовно и изправно. Извършвано е отдаване на търг под наем на църковните ниви. С протокол от 30. 09. 1928 година се взема решение да се измаже пода на църквата отгоре с глина, а под глината да се застеле със слама. Таванът да се боядиса с блажна боя (ТД "ДА" – Велико Търново, ф. 577 К, оп 1, а.е. 17, л. 21). С протокол от 19. 03. 1931 година се разрешава да се изработи ограда от 100 м дължина по стопански начин (ТД "ДА" – Велико Търново, ф. 577 К, оп 1, а.е. 17, л. 217). С протокол от 08. 02. 1934 година се приема дарение от Петър Игнатов Стойчев – бивш жител на село Хотница – от 4822 кв. м. гора на църквата, срещу задължението след смъртта му да се направи опело и една година да се споменава на великия вход (ТД "ДА" – Велико Търново, ф. 577 К, оп 1, а.е. ,7, л. 25). За стриктността при воденето на документацията говори и следният факт: с протокол от 05. 06. 1932 година Църковното настоятелство разрешава на касиера да изтегли пари, за да купят три билета от лотарията (ТД "ДА" – Велико Търново, ф. 577 К, оп 1, а.е. 17, л. 34). С протокол от 11. 02. 1931 година църковното настоятелство разрешава тялото на покойния Гончо Иванов да бъде погребан в църковния двор, без наследниците му да плащат някаква такса, тъй като той е служил на църквата безкористно и с усърдие като църковен настоятел повече от 40 години и материалното му положение е слабо.

5. Протоколна книга, започната на 06. 05. 1934 година, завършена на 01. 01. 1948 година. Съдържа 49 листа (ТД "ДА" –

Велико Търново, ф. 577 К, оп 1, а.е. 18). В нея има протоколи за важни решения на църковното настоятелство: за отдаване на църковна земя и църковния двор под наем за обработка и рекапитулация за приходите и разходите на църквата.

6. Протоколи, постановления и поемни условия на настоятелството по финансови въпроси за отдаване под наем, отстъпване и продажба на имоти от и на църквата – от 06. 02. 1883 година до 13. 11. 1948 година. Съдържа 88 листа (ТД "ДА" – Велико Търново, ф. 577 К, оп 1, а.е. 3). Със специален протокол се възлага реставрацията на 12 големи и 12 малки икони за 420 лв. Възлага се още на Недялко Каба от Балван да изработи ограда на църковния двор срещу 3500 лв. С протокол от 28. 08. 1933 година Църковното настоятелство упълномощава касиера да изтегли сумата 12000 лв. за ремонт на храма. С протокол от 18. 05. 1911 година Лазар Петков Безев и Атанаса Атанасова даряват имота си след своята смърт срещу две гробни места в църковния двор – две ниви от по 8 дка (ТД "ДА" – Велико Търново, ф. 577 К, оп 1, а.е. 3, л. 11,12).

7. Летописна книга, започната на 25.12.1936 година и завършена 24.12.1940 година. Съдържа 96 листа (ДТ"ДА" – Велико Търново, ф. 577 К, оп 1, а.е. 19).

В Заключение ще отбележа, че за съжаление този интересен паметник на архитектурата от епохата на Възраждането е в много тежко състояние и спешно се нуждае от ремонт.

СЪКРАЩЕНИЯ:

ТД "ДА" – Териториална дирекция "Държавен архив".

L'ÉGLISE "SAINTE MARTYRE IRINA" AU VILLAGE DE HOTNITSA,
DEP. DE VELIKO TARNOVO
VALKA ILTCHEVA

(Résumé)

En 2006 s'accomplissent 170 ans de la construction de l'église. On apprend de l'inscription, gravée sur une grande pierre de sacrifice qu'elle est édifiée en 1836. Il y avait, auparavant, dans la cour de l'église un couvent du monastère de Rila, dont l'édifice existe aujourd'hui et se trouve à l'Ouest du temple.

L'église "Sainte martyre Irina" au village de Hotnitsa représente un édifice à une nef avec une iconostase de table, un trône d'archevêque et proskenetarii. De l'ouest il y a une grande entrée, enfouie dans la terre à une profondeur de 1,10 m. Le naos est enfoui à une profondeur de 1,70 m dans la terre. Il n'y a pas de fresques. Les murs sont enduits en blanc, le plafond est plat, fait en bois. Au-dessus de l'entrée, dans le narthex ouvert actuellement il est conservée une fresque, datée de 1837 et elle fait partie de la couche ancienne de peinture. On a représenté les images de Jésus Christ et les 40 Martyrs, de la martyre sainte Irina, du profaite saint Elie, de st. Jean de Rila et la scène "Saint Dimitar tue par son épée le roi Kalojan". Plus tard on a fait une deuxième couche de peinture qui a été enlevée pour la conservation. Cette couche présente des scènes du Jugement dernier.

On a examiné la documentation précise, menée par le conseil curial qui se trouve aux Archives régionales à Véliko Tarnovo.

On a ajouté des données biographiques pour la martyre Irina à la base de sa Vie. On a prêté aussi l'attention sur l'état actuel de l'église.